

**Dyfuzja
w układach
wieloskładnikowych**

Witold Kucza

Dyfuzja chemiczna

I prawo Ficka

$$J = -D \frac{\partial c}{\partial x}$$

Równanie Nernsta-Plancka

$$J_i = -\frac{D_i^*}{RT} c_i \frac{\partial \mu_i}{\partial x} \quad \mu_i = \mu_i^\circ + RT \ln(a_i) = \mu_i^\circ + RT \ln(f_i \cdot c_i)$$

Dla układu jednofazowego

$$J_i = -\frac{D_i^*}{RT} c_i RT \frac{\partial \ln(f_i \cdot c_i)}{\partial x} = -D_i^* \cdot c_i \frac{1}{f_i \cdot c_i} \frac{\partial (f_i \cdot c_i)}{\partial x} = -D_i^* \frac{1}{f_i} \left[c_i \frac{\partial f_i}{\partial x} + f_i \frac{\partial c_i}{\partial x} \right]$$

$$J_i = -D_i^* \frac{1}{f_i} f_i \frac{\partial c_i}{\partial x} \left[1 + \frac{c_i}{f_i} \frac{\partial f_i}{\partial c_i} \right] = -D_i^* \frac{\partial c_i}{\partial x} \left[1 + \frac{\partial \ln(f_i)}{\partial \ln(c_i)} \right] = -\tilde{D}_i \frac{\partial c_i}{\partial x}$$

$$\tilde{D}_i = D_i^* \left[1 + \frac{c_i}{f_i} \frac{\partial f_i}{\partial c_i} \right]$$

**Współczynnik
dyfuzji
chemicznej**

$$W_i = 1 + \frac{\partial \ln(f_i)}{\partial \ln(c_i)}$$

**Czynnik
termo-
dynamiczny**

Dyfuzja chemiczna, przykłady

**Prawo graniczne Debye'a-Hueckla
(rozcieńczone elektrolity)**

$$\log(f) = -0.509 |z_+ z_-| \sqrt{0.5(z_+^2 c_+ + z_-^2 c_-)}$$

$$z_+ = z_- = z$$

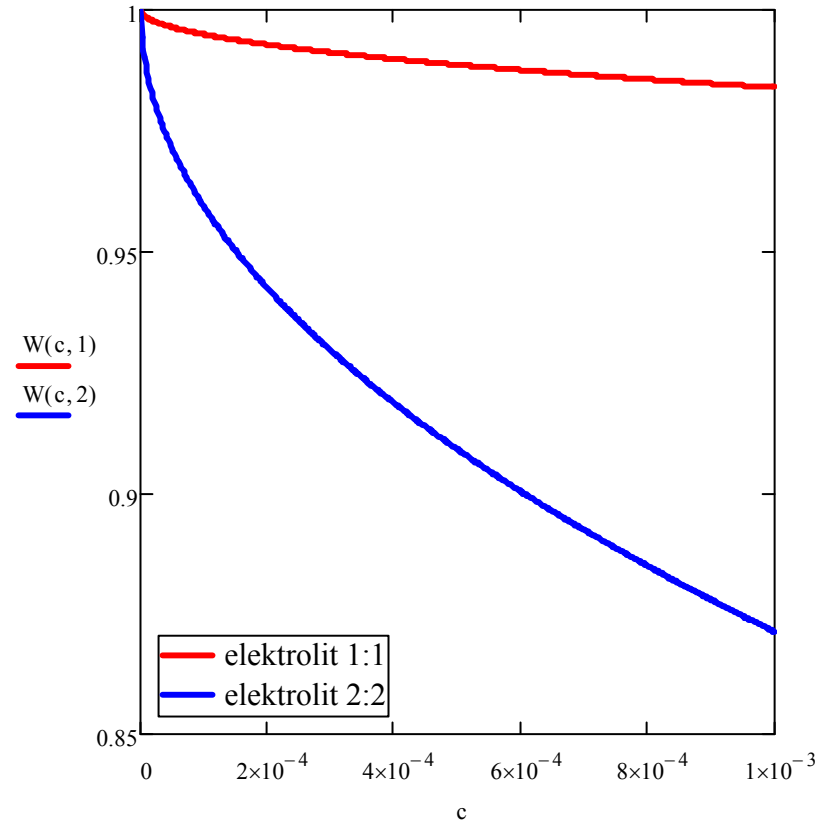
$$\log(f) = -0.509 z^3 \sqrt{c}$$

Czynnik termodynamiczny

$$W = 1 + \frac{\partial \ln(f)}{\partial \ln(c)}$$

$$W = 1 + c \frac{1}{\log(e)} \frac{\partial \log(f)}{\partial c} = 1 + 2.303 \cdot c \left(\frac{-0.509 z^3}{2\sqrt{c}} \right)$$

$$W = 1 - 0.59 z^3 \sqrt{c}$$

Dyfuzja chemiczna, przykłady

Entalpia swobodna (roztwór dwuskładnikowy)

$$G_{mix} = RT[X \ln(X) + (1 - X) \ln(1 - X)] + X(1 - X)\Omega$$

$$\mu = \mu_i^\circ + G_{mix} + (1 - X) \frac{dG_{mix}}{dX}$$

$$\mu = \mu_i^\circ + RT \ln(X) + (1 - X)^2 \Omega$$

$$\mu = \mu_i^\circ + RT \ln(f \cdot X) = RT[\ln(f) + \ln(X)]$$

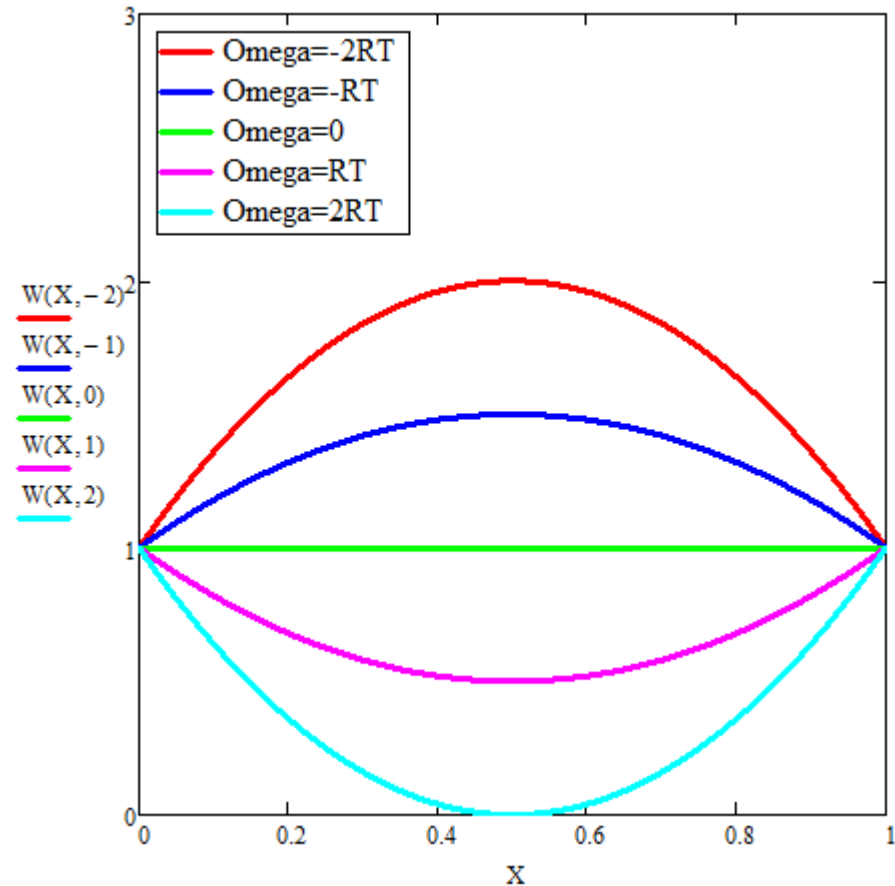
$$\ln(f) = \frac{(1 - X)^2 \Omega}{RT}$$

Czynnik termodynamiczny

$$W = 1 + \frac{\partial \ln(f)}{\partial \ln(X)}$$

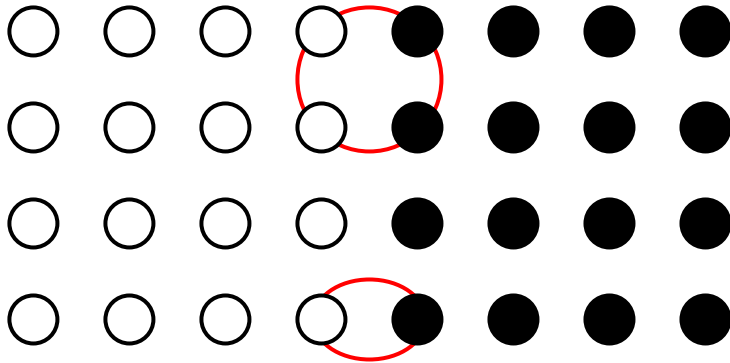
$$W = 1 + X \frac{\partial \ln(f)}{\partial X} = 1 - 2 \cdot X(1 - X) \frac{\Omega}{RT}$$

W- taki sam dla obu składników

Dyfuzja wzajemna

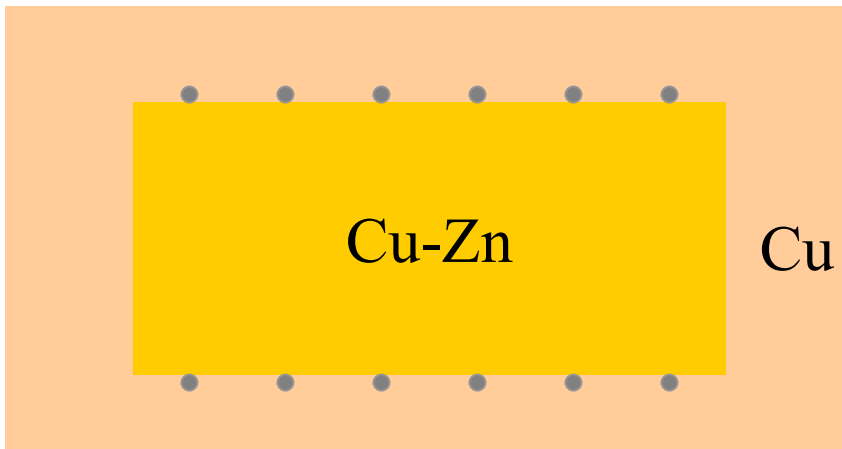
Stan wiedzy do 1947

$$D_A = D_B$$

Stan wiedzy po 1947

Eksperyment Kirkendalla

**Efekt Kirkendalla:
ruch obojętnych markerów**

$$D_{Cu} \neq D_{Zn}$$

Dyfuzja wzajemna, model Darkena

I prawo Ficka

$$J = -D \frac{\partial c}{\partial x}$$

Darken (1948)

$$J_i = -D_i \frac{\partial c_i}{\partial x} + c_i v$$

oraz

$$\sum_i c_i = \text{const}$$

$$\sum_i \frac{\partial c_i}{\partial t} = 0$$

z równ. ciągłości

$$\sum_i \frac{\partial J_i}{\partial x} = 0$$

$$\sum_i \frac{\partial J_i}{\partial x} = 0$$

$$\sum_i J_i = \text{const}$$

dla układu zamkniętego

$$\sum_i J_i = 0$$

$$v = \frac{\sum_i D_i \frac{\partial c_i}{\partial x}}{\sum_i c_i} = \sum_i D_i \frac{\partial X_i}{\partial x}$$

Dyfuzja wzajemna, model Darkena

Układ wieloskładnikowy

$$J_i = -D_i \frac{\partial c_i}{\partial x} + c_i v$$

$$v = \sum_i D_i \frac{\partial X_i}{\partial x}$$

Układ dwuskładnikowy (A-B)

$$J_A = -D_A \frac{\partial c_A}{\partial x} + c_A v \quad v = D_A \frac{\partial X_A}{\partial x} + D_B \frac{\partial X_B}{\partial x} = (D_A - D_B) \frac{\partial X_A}{\partial x}$$

$$J_A = -D_A \frac{\partial c_A}{\partial x} + c_A (D_A - D_B) \frac{\partial X_A}{\partial x} = -D_A \frac{\partial c_A}{\partial x} + X_A (D_A - D_B) \frac{\partial c_A}{\partial x} = -(D_A - X_A D_A + X_A D_B) \frac{\partial c_A}{\partial x}$$

$$J_A = -(X_B D_A + X_A D_B) \frac{\partial c_A}{\partial x} = -D_{AB} \frac{\partial c_A}{\partial x}$$

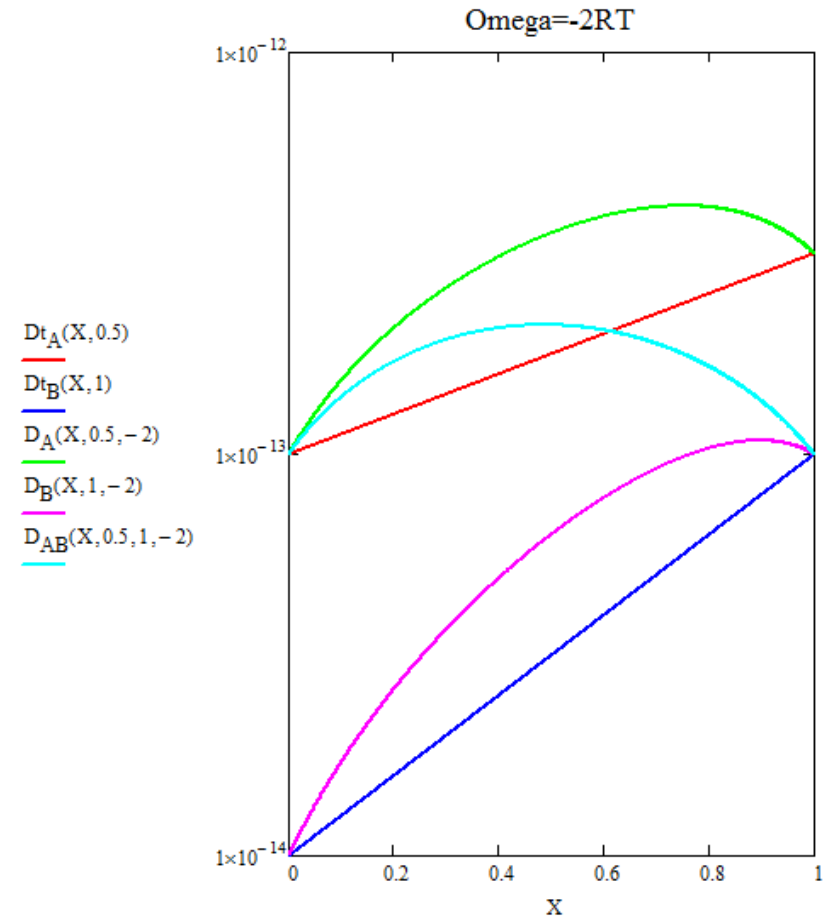
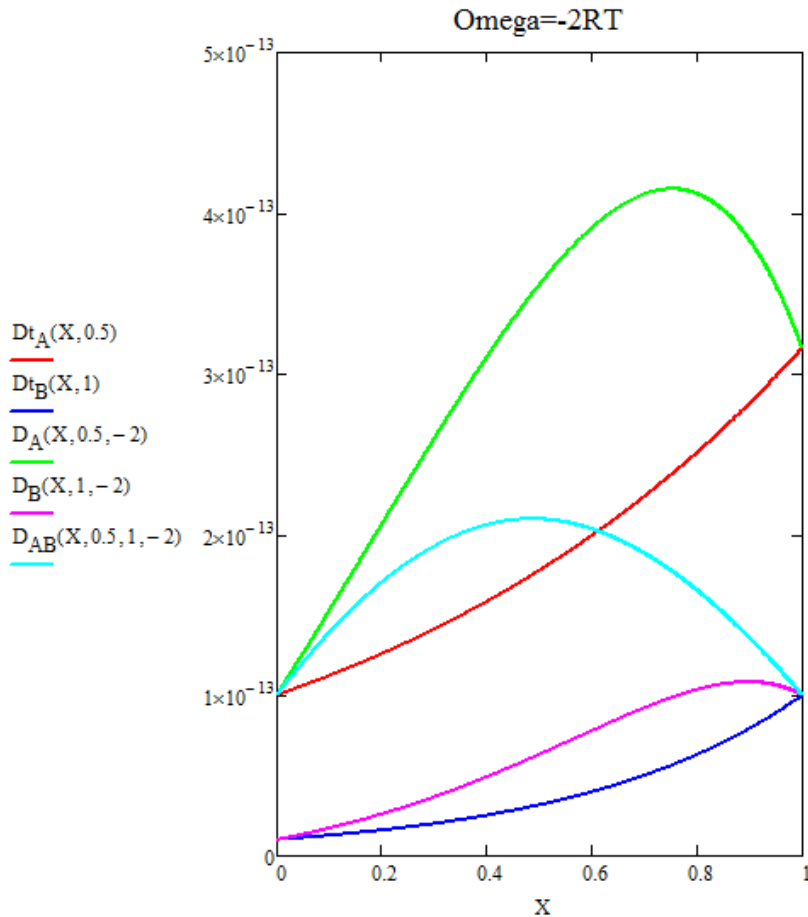
$$D_{AB} = X_B D_A + X_A D_B$$

W ogólnym przypadku dla roztworów rzeczywistych

$$J_A = -\tilde{D}_{AB} \frac{\partial c_A}{\partial x}$$

$$\tilde{D}_{AB} = X_B \tilde{D}_A + X_A \tilde{D}_B$$

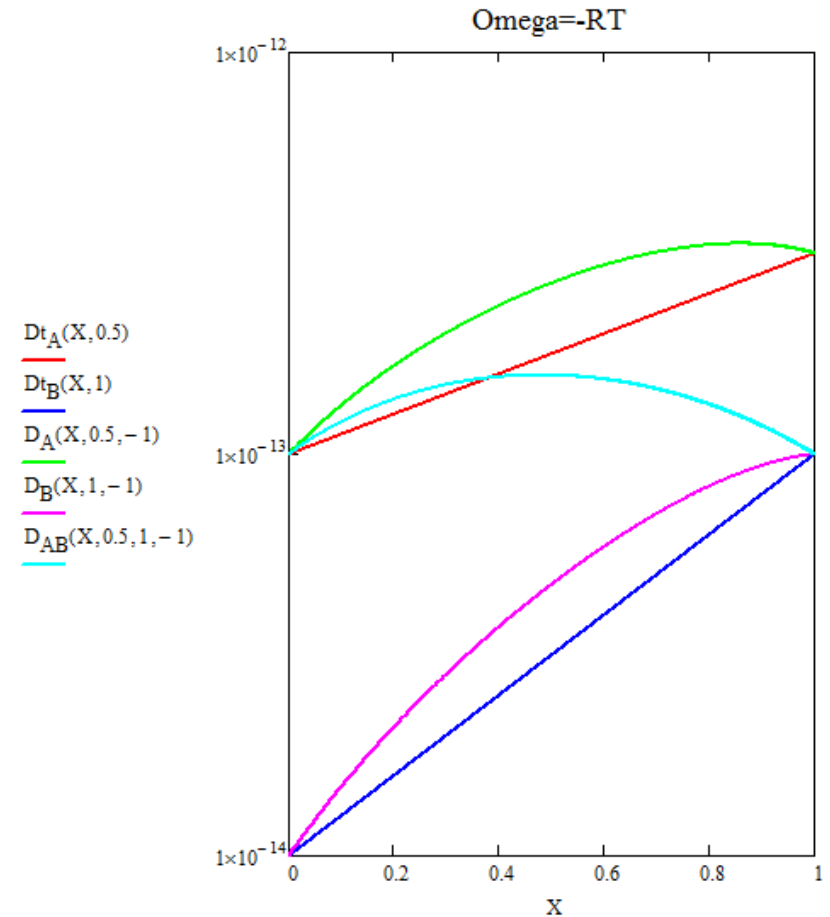
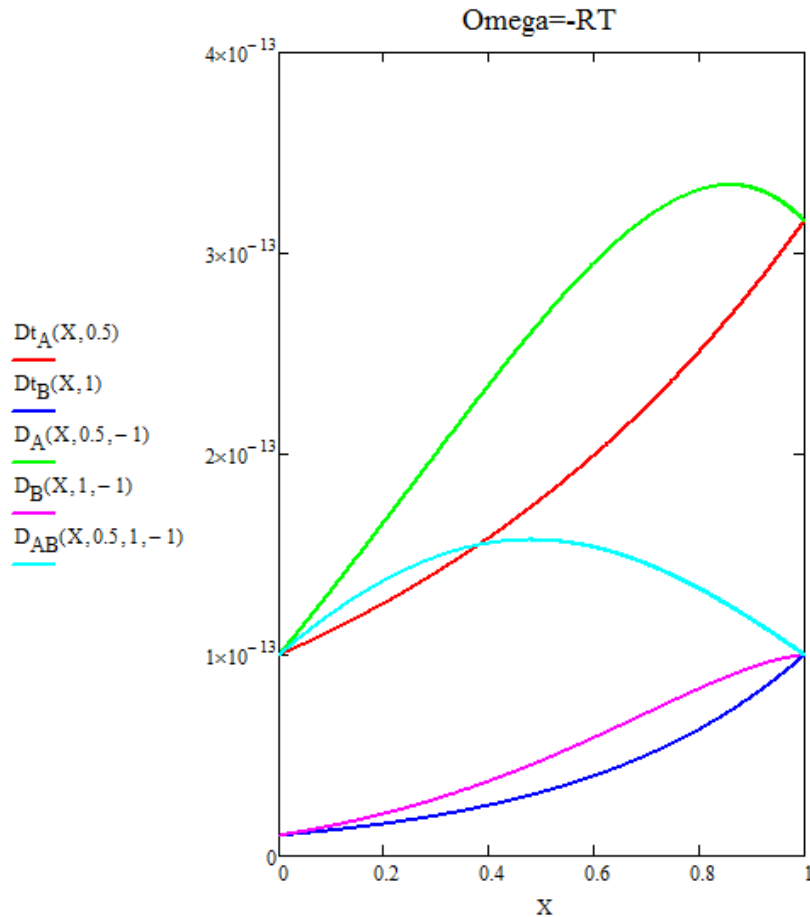
Model Darkena, przykłady

Różne wsp. dyfuzji: D_{t_A} - trasera, D_A - „intrinsic”, D_{AB} - wzajemnej

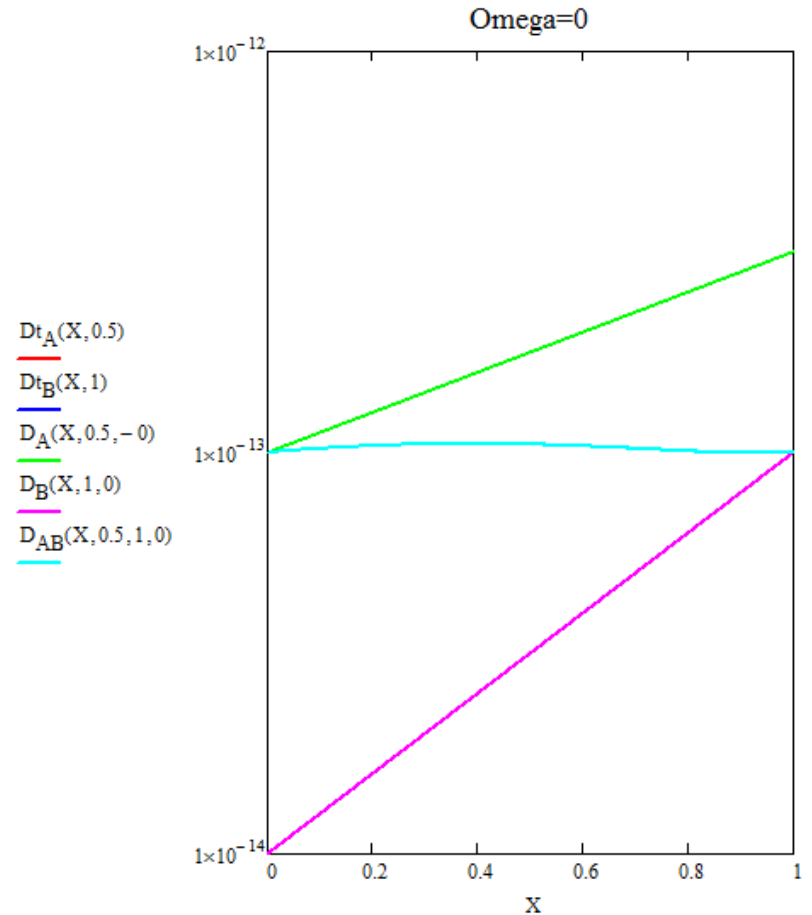
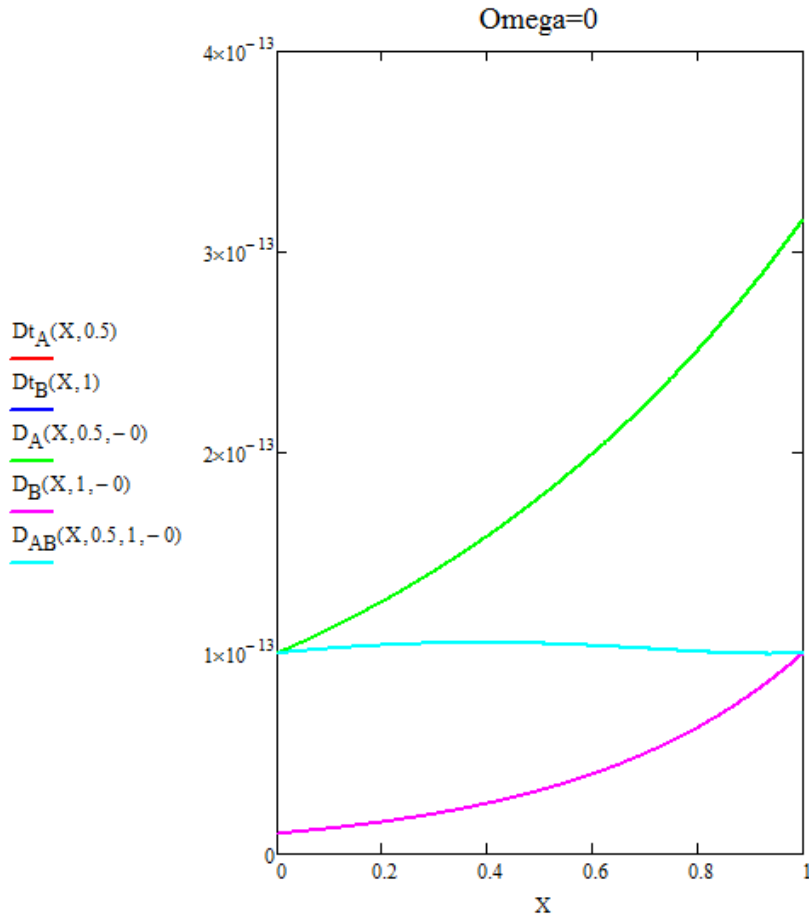

Model Darkena, przykłady

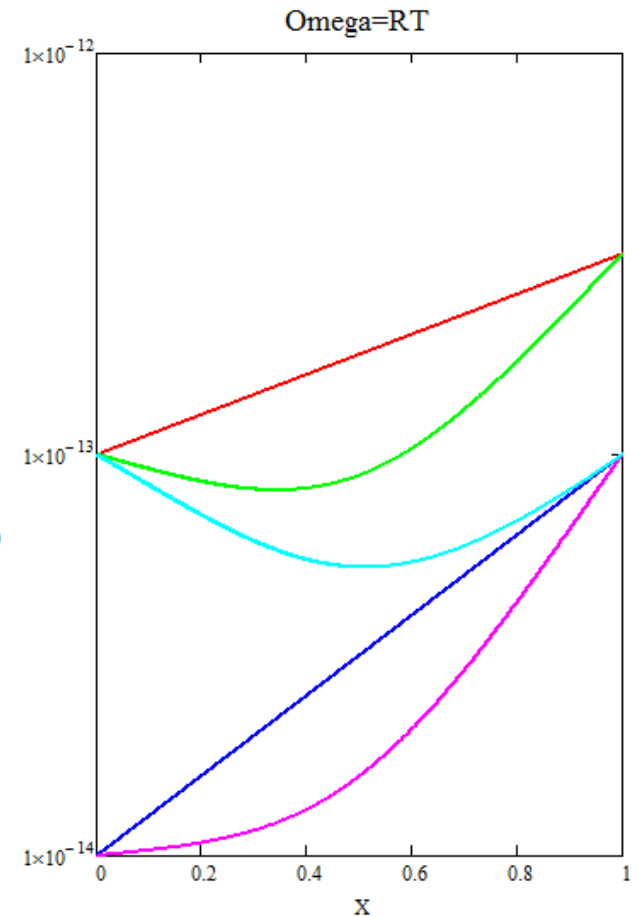
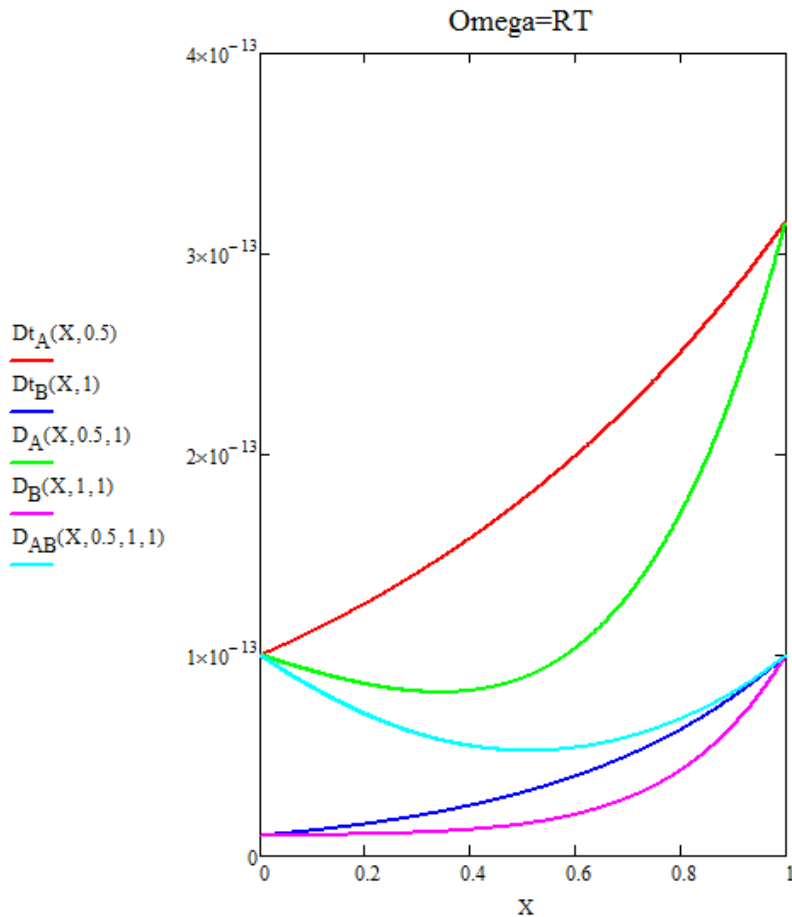
Różne wsp. dyfuzji: D_{t_A} - trasera, D_A - „intrinsic”, D_{AB} - wzajemnej

Model Darkena, przykłady

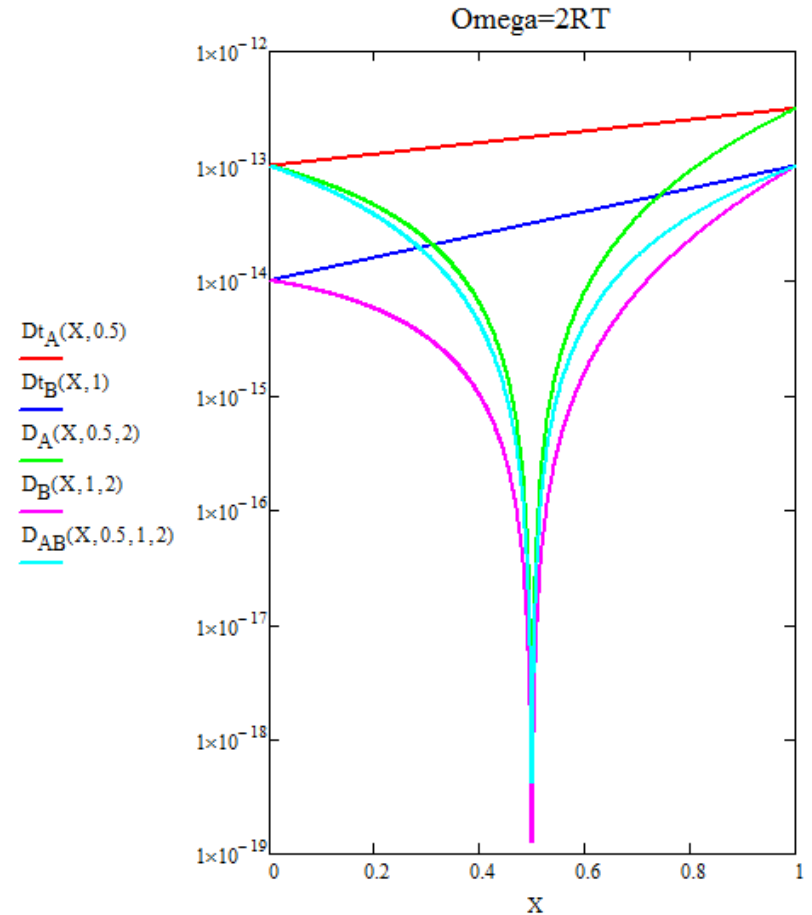
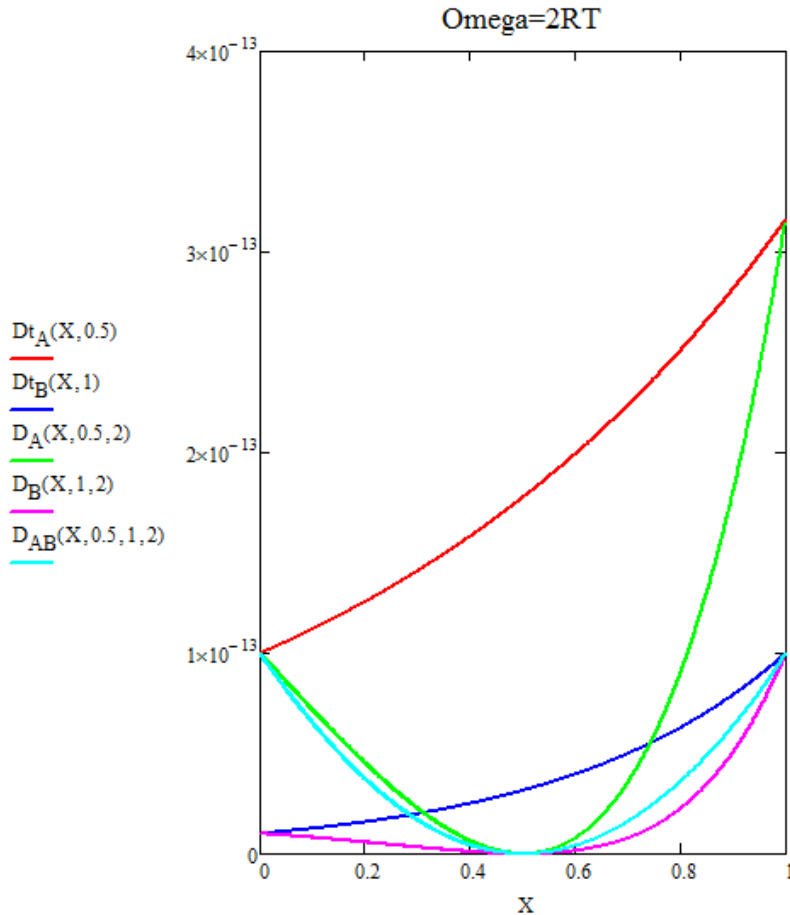
Różne wsp. dyfuzji: D_{t_A} - trasera, D_A - „intrinsic”, D_{AB} - wzajemnej

Model Darkena, przykłady

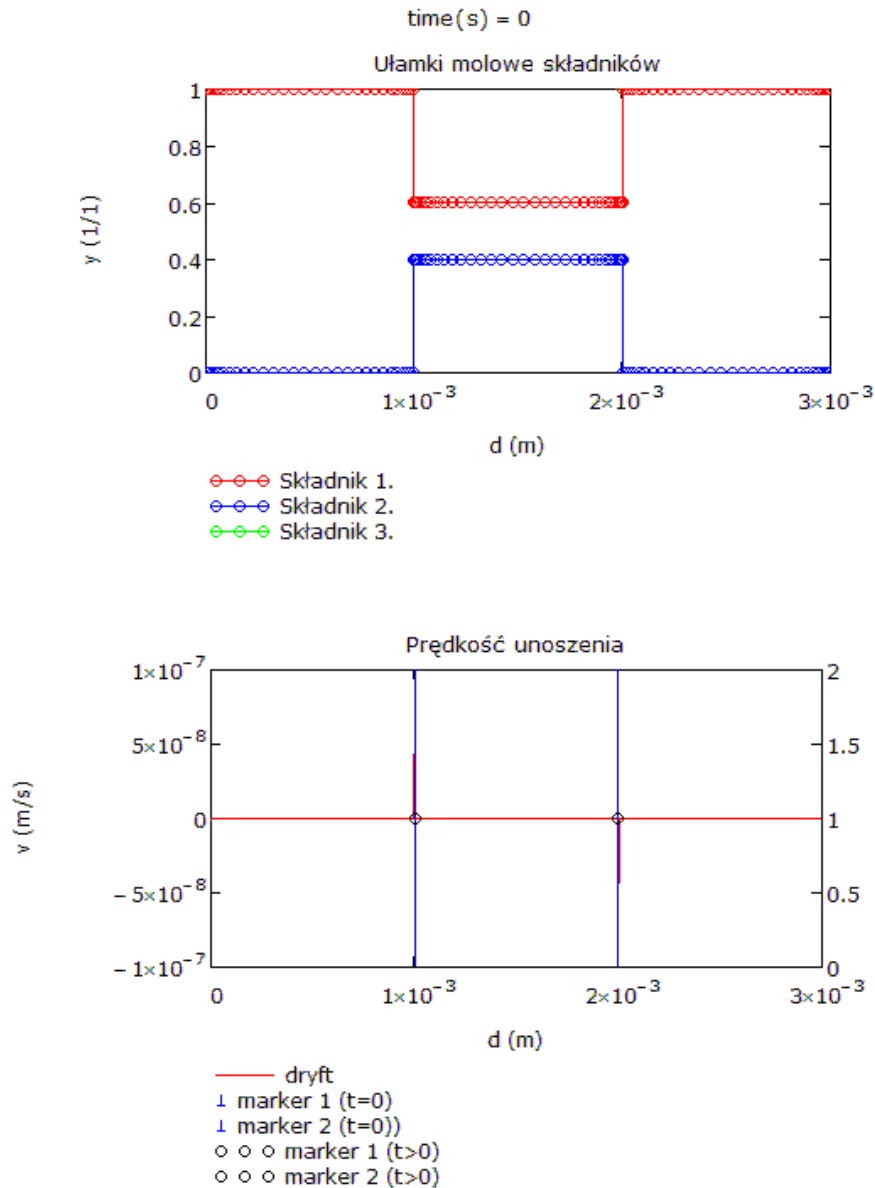
Różne wsp. dyfuzji: D_{t_A} - trasera, D_A - „intrinsic”, D_{AB} - wzajemnej

Model Darkena, przykłady

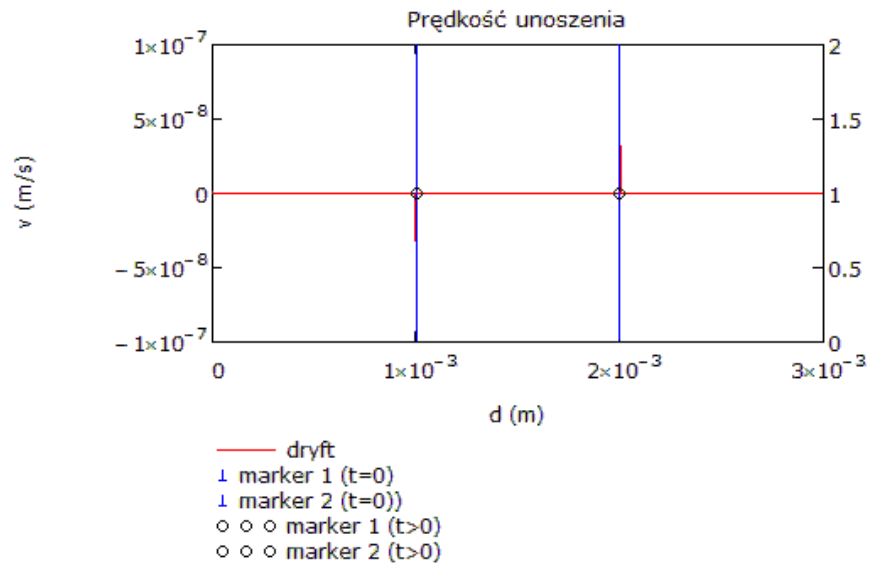
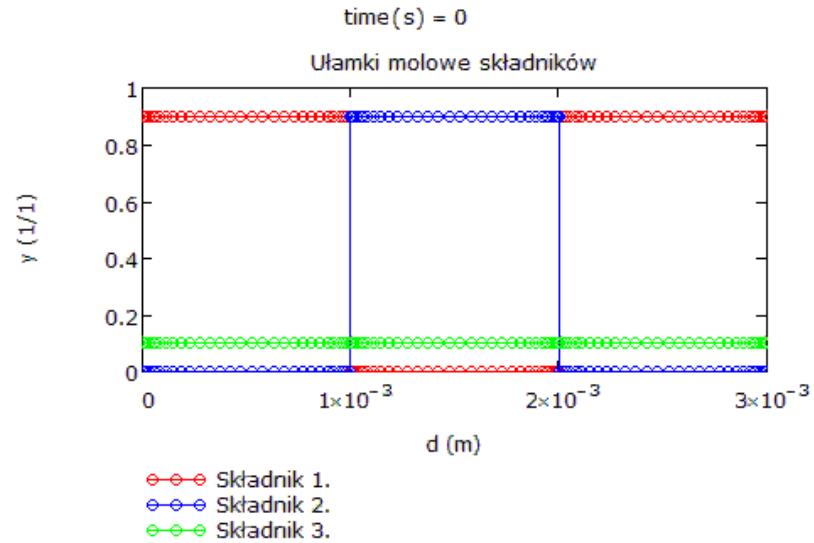
Różne wsp. dyfuzji: Dt_A - trasera, D_A - „intrinsic”, D_{AB} - wzajemnej

Dyfuzja wzajemna

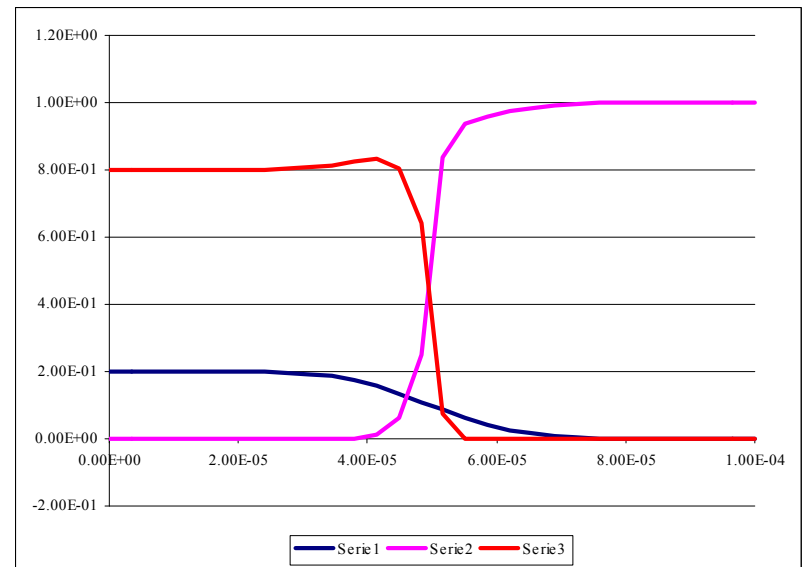
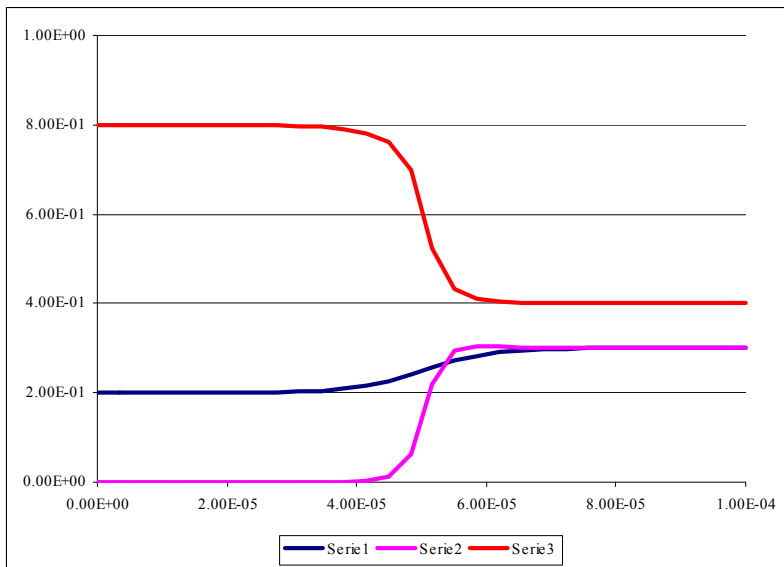
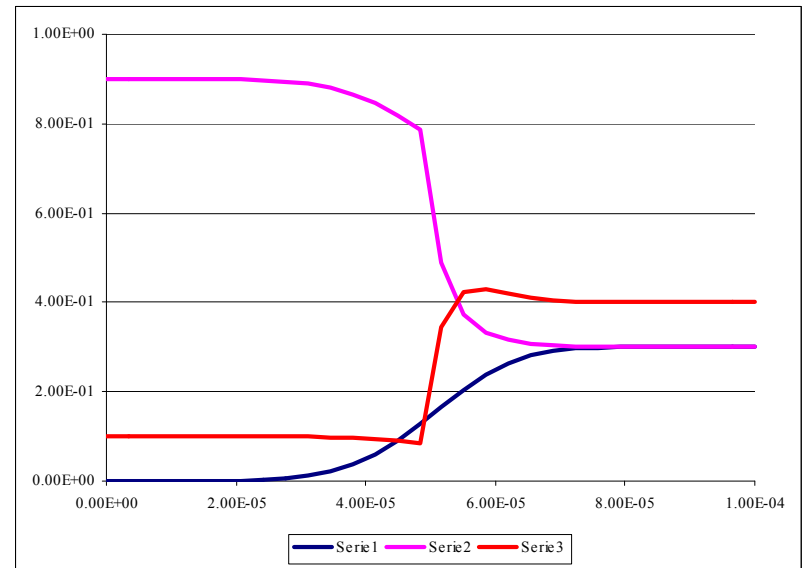
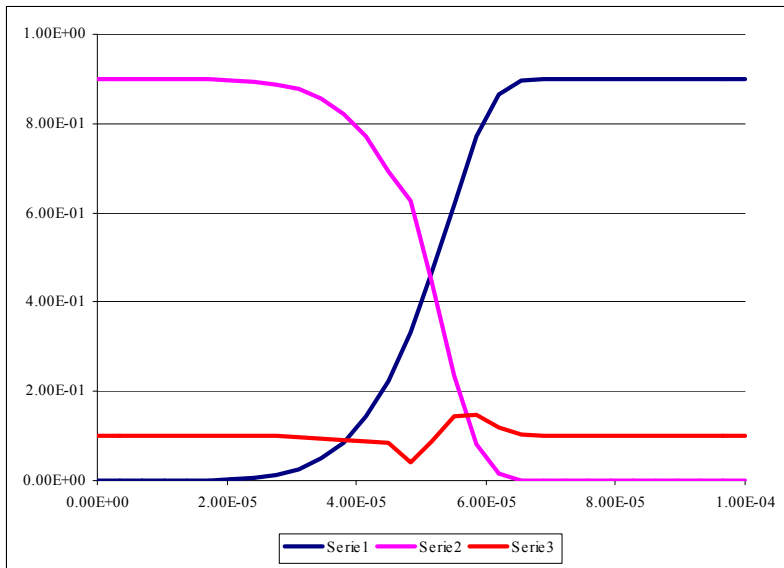
symulacje

Dyfuzja wzajemna

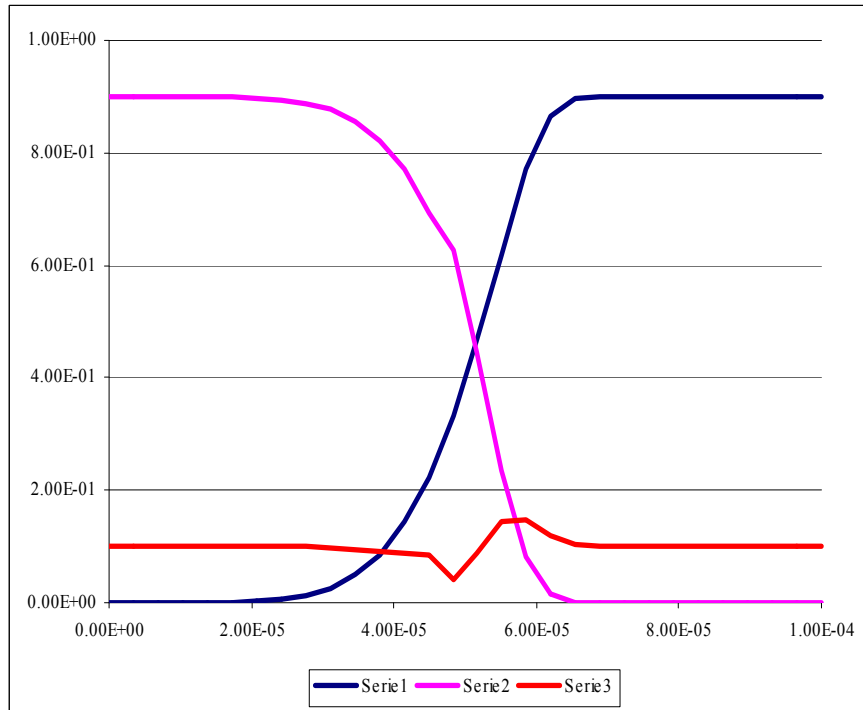

symulacje

Met. Eulera: aneks do wykładu

Dyfuzja wzajemna, efekt „up-hill”

i (składnik)	znak J_i	znak $\frac{\partial c_i}{\partial x}$
1	-	+
2	+	-
3	+	+

Dyfuzja up-hill

zachodzi wtedy, gdy przynajmniej dla jednego ze składników strumień i gradient stężenia mają ten sam znak